

Yttrande över betänkandet En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46)

Myndigheten för delaktighet arbetar för ett samhälle där alla kan vara delaktiga, oavsett funktionsförmåga. Myndigheten för delaktighet lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

Kommissionens uppdrag har varit att granska hur olika politikområden påverkar jämlikheten i Sverige och att lämna förslag som syftar till att långsiktigt öka den ekonomiska jämlikheten och möjligheterna till social rörlighet.

Myndigheten för delaktighet (MFD) saknar ett tydligt och integrerat funktionshindersperspektiv i betänkandet och efterlyser detta i den fortsatta beredningen av kommissionens förslag. MFD lämnar i övrigt följande synpunkter på betänkandets förslag och rekommendationer.

- MFD tillstyrker en profileringsmodell med syftet att skatta risken för långtidsarbetslöshet och att bedöma lämplig nivå och längd på en individuellt utformad arbetsmarknadssubvention. MFD anser dock att de olika stöd och subventioner som finns behöver i betydligt större utsträckning kunna anpassas utifrån individuella behov och arbetsmarknadens funktionssätt.
- MFD instämmer inte i kommissionens analys att huvudmannskapet är avgörande när det gäller att komma till rätta med den problematik och de utvecklingsområden som finns för hjälpmedel till personer med funktionsnedsättning. Frågan om hjälpmedel är mer komplex än så och det finns utvecklingsområden som skulle kunna utredas vidare med fokus på kvalitet för användare och utifrån målen om ökad delaktighet och jämlikhet.

- MFD tillstyrker att statsbudgeten ska innehålla en stående redovisning av vilka justeringar som har gjorts i transfereringssystemen i relation till vad som skulle gälla vid full följsamhet gentemot reallönerna.
- MFD tillstyrker stärkt rättssäkerhet vid långa sjukfall samt djupare utredningar med arbetsförmågebedömning inför 90- respektive 180-dagarsprövningen i rehabiliteringskedjan. MFD vill betona behovet av att bedömningar av en individs förmåga till angivet arbete främst utgår från faktiska möjliga arbeten på dagens arbetsmarknad samt vikten av att uppmärksamma resursbrister och oklar ansvarsfördelning mellan myndigheter och andra aktörer i rehabiliteringskedjan för personer som behöver långsiktig rehabilitering.

Myndighetens synpunkter

Betänkandet innehåller ett stort antal förslag och rekommendationer inom varierande samhällsområden. MFD har inte haft möjlighet att ta ställning till varje enskilt förslag, men redovisar i det följande synpunkter på ett urval av förslag och rekommendationer. Sammantaget saknar MFD ett tydligt och integrerat funktionshindersperspektiv i betänkandet och efterlyser detta i den fortsatta beredningen av kommissionens förslag.

Ett tydligt och integrerat funktionshindersperspektiv är nödvändigt i den fortsatta beredningen

Jämlikhet i levnadsvillkor är tillsammans med full delaktighet i samhället en bärande del av målet för funktionshinderspolitiken. Det är av stor vikt att kunskapsinhämtningar av den omfattning som kommissionen har genomfört också beaktar livsvillkor, förutsättningar och stödinsatser som vänder sig till kvinnor och män med funktionsnedsättning. Kommissionen formulerar problem som uppstår ur ojämlikhet och som tar sin utgångspunkt i samspelet mellan individ och omgivning. Hinder som identifieras i detta samspel, i kombination med det livscykelperspektiv som kommissionen har använt, gör att livsvillkoren för många personer med funktionsnedsättning berörs av betänkandets problemformuleringar och förslag. Trots den starka kopplingen till dessa problemformuleringar saknas funktionshindersperspektivet i stora delar av betänkandet. En kunskapsinhämtning har gjorts där det genomgående förhållningssättet synes vara att olika former av stöd som riktar sig till personer med funktionsnedsättning antingen fungerar tillfredsställande eller är irrelevanta och därmed har kunnat uteslutas från problemformuleringar och förslag. Det är en allvarlig brist eftersom personer med funktionsnedsättning

som grupp har sämre levnadsvillkor jämfört med övrig befolkning. I arbetet med att stärka den ekonomiska jämlikheten i Sverige måste funktionshindersperspektivet genomgående beaktas.

Synpunkter på ett urval av förslag och rekommendationer

MFD har deltagit i jämlikhetskommissionens referensgrupparbete för att bidra till kommissionens uppdrag att granska hur olika politikområden direkt och indirekt kan påverka den ekonomiska jämlikheten. I detta arbete har MFD haft ett stort fokus på arbetsmarknadspolitikens funktionssätt. MFD har bland annat tagit upp vikten av att på ett bättre sätt än i dag möta människor med stödbehov på en modern arbetsmarknad. Andra frågor som MFD har lyft är behovet av fungerande transfereringar kopplade till så kallad nedsatt arbetsförmåga samt den ökade mängden avslag på aktivitetsersättning som tenderat att leda till sämre ekonomi och hälsa hos de personer som fått avslag.

Avsnitt 18.3.2 Aktiv arbetsmarknadspolitik samt Uppdrag till Arbetsförmedlingen att vidareutveckla sin profileringsmodell med syfte att skatta risken för långtidsarbetslöshet för att även kunna bedöma lämplig nivå och längd på en individuellt utformad subvention (förslag på s. 643).

MFD tillstyrker rubricerat förslag. Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och som därför har behov av stöd för att komma i arbete är en stor grupp hos Arbetsförmedlingen. Arbetsmarknadspolitikens förmåga att effektivt stödja denna grupp att komma i arbete har därför avgörande betydelse för jämlikhet i levnadsvillkor. För att få till stånd en fungerande arbetsmarknad även för de personer som står långt ifrån den, måste målet med insatserna på ett tydligare sätt än i dag vara att stödja människor att genom arbete bidra till sin egen försörjning. Det kräver att stöden fokuserar mindre på att identifiera diagnoser och rehabiliteringsbehov och mer på arbetsmarknadsanpassad vidareutbildning och matchning mot olika former av lönearbete. De olika stöd och subventioner som finns i dag behöver enligt MFD:s uppfattning i betydligt större utsträckning kunna anpassas utifrån individuella behov och arbetsmarknadens funktionssätt.

Avsnitt 23.3.3 En jämlik och behovsbaserad hälso- och sjukvård. Hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning (rekommendation på s. 835)

Kommissionen rekommenderar att huvudalternativet för utprovning av hjälpmedel till personer med funktionsnedsättning ska vara offentlig drift och att hjälpmedel endast ska få lämnas ut av offentliganställd personal.

MFD instämmer inte i kommissionens analys att huvudmannskapet är avgörande när det gäller att komma till rätta med den problematik och de utvecklingsområden som finns för hjälpmedel, utan anser att frågan är mer komplex. MFD är dock positiv till att tillgången till hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning lyfts i en jämlikhetskontext. En ökad ambitionsnivå som leder till förbättrad hjälpmedelsförsörjning är viktig för att alla ska kunna delta på jämlika villkor i samhället. Det finns många utvecklingsområden när det kommer till upphandling, merkostnader, avgifter och andra ekonomiska förutsättningar kring de hjälpmedel som syftar till att skapa delaktighet i samhället på lika villkor. Därutöver kan regionernas regler och rutiner skilja sig åt på bekostnad av likformiga villkor oavsett bostadsort för användarna. MFD menar att dessa utvecklingsområden skulle kunna utredas vidare med fokus på kvalitet för användare och utifrån målen om ökad delaktighet och jämlikhet.

Avsnitt 24.3.1 Budgetlagen kompletteras med ett krav på att budgetdokumenten ska innehålla en stående redovisning av vilka justeringar som har gjorts i transfereringssystemen i relation till den utveckling som skulle gälla vid full följsamhet gentemot reallönerna (förslag på s. 843).

För att visa konsekvenserna av genomförd eller utebliven uppräknings- eller utvärdering av transfereringarna föreslår kommissionen att budgetlagen (2011:203) kompletteras med ett krav på att budgetdokumentationen ska innehålla en stående redovisning av vilka justeringar som har gjorts i transfereringssystemen i relation till den utveckling som skulle gälla vid följsamhet gentemot reallönerna.

MFD tillstyrker förslaget. MFD välkomnar en ökad tydlighet och transparens i statsbudgeten genom att genomförda justeringar presenteras och eventuella avvikelser från följsamhet motiveras. MFD bedömer att förslaget bidrar till att synliggöra hur storleken och ersättningsnivåerna för socialförsäkringar och

arbetslöshetsförsäkringen förhåller sig till inkomstnivåer och utvecklingen av reallöner.

Avsnitt 25.3.2 Stärkt rättssäkerhet och ökad effektivitet vid långa sjukfall samt Fördjupade utredningar med arbetsförmågebedömning görs som huvudregel obligatoriska inför 90- respektive 180-dagarsprövningen (rekommendation på s. 888).

MFD tillstyrker rekommendationen. Risken att falla mellan stolarna vid olika bedömningar av arbetsförmåga är i dag enligt MFD:s uppfattning alltför stor. Myndigheten vill därför betona behovet av att bedömningar av en individs förmåga till angivet arbete främst utgår från faktiska möjliga arbeten på dagens arbetsmarknad. MFD vill särskilt understryka vikten av att samråda med arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer för att dra nytta av aktörernas kunskaper om den rådande och framtida arbetsmarknaden.

I många fall kan personer bedömas som färdiga med rehabilitering utifrån hälso- och sjukvårdens syn medan Arbetsförmedlingen anser att personerna inte är tillräckligt rehabiliterade för att kunna tillgodogöra sig myndighetens insatser. Rehabiliteringskedjan för personer som behöver långsiktig rehabilitering behöver även fortsättningsvis uppmärksammas vad avser resursbrister och oklar ansvarsfördelning mellan myndigheter och andra aktörer och beaktas i den fortsatta beredningen av betänkandet. Varje länk i kedjan är betydelsefull och behövs för att kunna uppnå ökad delaktighet och jämlikhet.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Malin Ekman Aldén (beslutande), sektionschef Anna Dahlberg och utredare Karl-Oskar Öhman samt Susanne Eriksson (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt underskrivet]

Malin Ekman Aldén